

II. BÖLÜM: VALENSİCA

Bir caminin yerinde: Valencia Katedrali /Katedral ve İslami Geçmişin İzleri

Meydanın hemen yanında ise büyük katedral yükseliyordu.

Valencia'nın kalbinde yer alan Valencia Katedrali (Catedral de Valencia), şehrin çok katmanlı geçmişini en net görebileceğimiz yapıların başında geliyor.

Valencia'nın kalbinde yükselen Valencia Katedrali (Catedral de Santa Maria), sadece Gotik ve Barok mimarının birleştiği bir yapı değil; aynı zamanda üst üste binmiş medeniyetlerin silent (sessiz) tanığıdır. Tarihsel kökleri en eski katmanlarda bir Roma tapınağına uzanan bu alan, Endülüs döneminde Balansiya adıyla anılan İslami yönetim altındayken büyük bir ulu camiye (Mezquita Mayor) ev sahipliği yapıyordu. 1238 yılında Aragon Kralı I. Jaime'nin şehri almasıyla birlikte dönüştürülen bu kutsal mekân, Hristiyan mimarisinin izleriyle yeniden şekillendi. Katedralin hemen yanında yükselen Miguelete (Micalet) çan kulesinin, eski caminin minaresinin temelleri üzerine oturmuş olması, taşların dilinden anlayanlar için harikulade bir süreklilik hikâyesidir.

İçeride Katolik dünyası için son derece kıymetli olan Kutsal Kase'nin (Santo Cáliz) saklandığı şapeli ziyaret etmek, tarihin teolojik ve mistik yönünü gözler önüne serdi. Biz gittiğimizde papaz kutsal kase'nin önünde vaaz veriyordu. Biz de en azından dünya gözüyle! Görmüş olduk. Kutsal kase hikayesini genellikle Dan Brown'un Davinci'nin Şifresi romanıyla birçok kişi duymuş oldu. Tabi ki bunun doğru olup olmadığını bilmiyoruz ama bazı şeylerin doğruluğu değil insanların ona yüklediği anlam değer kazandırır.

Başımı kaldırıncı başka bir çağ, ayaklığımın altında başka bir çağ vardı.

Ve karşıma katedral çıktı

Valencia Katedrali'nin çevresinde uzun süre dolaştım. Aynı binanın bazen kapısını, bazen duvarını, bazen kulesini, bazen de küçük bir ayrıntısını çekmişim.

Çünkü katedral tek bir yapı gibi görünse de aslında tek bir çağın yapısı değil.

Bir tarafında Romanesk bir kapı...

Başka tarafında Gotik...

Diğer tarafında bütün ihtişamıyla Barok...

İçeride yine Gotik kemerler ve sonraki dönemlerin eklemeleri...

Katedralin kendisi âdeta taşlardan yapılmış bir tarih kitabı.

Üst üste geri çekilen kemerler, ince sütunlar ve taş üzerindeki küçük süslemeler...

Bu kapı XIII. yüzyıl Romanesk mimarisinin Valencia'daki önemli örneklerinden biri. Bazı unsurlarında doğulu ve Mudéjar etkilerinden de söz ediliyor.

Kapının önünde bir süre durdum.

Çünkü burada benim için mimariden daha önemli bir mesele vardı:

Cami neredeydi?

Bugün artık göremediğimiz Balansiya Ulu Camii'nin bu alanla ilişkisini biliyoruz. Dolayısıyla önümdeki taş kapıya bakarken zihnimde başka bir kapı açılıyordu. Ben aslında bu binaya adım atar atmaz beni tanıdık ve saygı uyandıran bir duygu sardı. Hanıma burası mutlaka eskiden camiydi dedim. Her ne kadar çok bozmuşlarsa da caminin o tanıdık ve insanı içine çeken kokusu vardı. İnternette araştırdığımda haklı olduğumu gördüm.

Müslümanların cuma günü geldiği büyük caminin avlusu...

İnsan kalabalığı...

Bir tarafta abdest alanlar...

İçeriden yükselen Kur'an sesi...

Sonra 1238...

Ve sesin değişmesi.

Müslümanların **Belensiye** dediği Valencia yaklaşık beş asır İslâm hâkimiyetinde kaldı; şehir 1238 yılında I. Jaime tarafından ele geçirildi. Bugünkü katedralin inşasına XIII. yüzyılda başlandı. Fakat buranın hikâyesi çok daha eski. Müslüman Balansiya'nın büyük camisi bu bölgede bulunuyordu. Şehir 1238'de I. Jaime tarafından ele geçirildikten sonra büyük cami kiliseye çevrilmiş; 1262'de bugünkü katedralin inşasına başlanmıştı.

Bu bilgiyi öğrendiğimde meydanda biraz daha uzun durdum.

Çünkü insanın karşısında yalnız bir bina yoktu.

Alt alta duran medeniyetler vardı.

Roma...

Vizigot...

İslâm...

Hristiyan Valencia...

Ben taşlara bakarken gözümün önünde sürekli görünmeyen bir cami belirliyordu.

Minare nerede yükseliyordu?

Avlu neredeydi?

Mihrab hangi yöne bakıyordu?

Cuma günü bu meydana kaç kişi geliyordu?

Böyle yerlerde beni en fazla düşündüren şey binalardan çok seslerdir.

Bir şehir fethedildiğinde sadece yönetici değişmez.

Şehrin sesi de değişir.

Ezanın yerini çan alır.

Bir dil geri çekilir, başka bir dil sokaklara hâkim olur.

Bir takvim biter, başka bir takvim başlar.

Bugün bunların çoğunu göremiyoruz. Fakat şehrin hafızası tamamen silinmiş değil. Belediye kaynakları da bugünkü Ciutat Vella'nın altında Roma, Vizigot ve Müslüman dönemlerine ait katmanların bulunduğunu; özellikle L'Almoina çevresindeki kazıların bunları birlikte ortaya koyduğunu gösteriyor.

Benim için Valencia'nın en etkileyici tarafı belki de buydu:

Gördüğüm şehir kadar göremediğim şehri de düşünmek zorunda kalıyordum.

ÇAN KULESİ: Micalet'in gölgesinde

Meydanda dolaşırken yukarı baktığımda **Micalet** karşımdaydı.

Katedralin arkasından yükselen sekizgen kule açıkça görülüyor. Bunun adı **Micalet – Miguelete'dir**. 1381 ile 1429 arasında yapılmış Gotik çan kulesi. Teras seviyesine kadar yaklaşık 51 metre yüksekliğinde ve yukarıya 207 basamakla çıkılıyor. Meydanda aşağıdan baktığınızda kulenin gökyüzüne karşı duruşu çok güçlü.

Fakat ben yine tarihin ironisini düşündüm. Bir zamanlar bu şehrin sesini minarelerden yükselen ezan belirlerken daha sonra çanlar belirlemişti. Bir şehirde iktidar değiştiğinde önce saraylar ve bayraklar değişiyor zannediyoruz.

Aslında sesler de değişiyor.

Belki şehir tarihinin en görünmez tarafı budur: **Bir şehrin sesi**.

Daha önce konuştuğumuz gibi, katedralin bulunduğu alanın geçmişindeki cami döneminde burası, caminin asıl minaresi olarak inşa ediliyordu. Hristiyan işgalinden sonra kule şekillendirilerek çan

kulesine dönüştürüldü. Mimari Tarz ve Yapı: 14. ve 15. yüzyıllar arasında inşa edilen bu Gotik tarzdaki sekizgen kule, Valencia'nın silüetindeki en belirgin yapıdır.

Sokak dokusunun arasında böyle tüm heybetiyle yükselmesi, katedral kompleksinin ne kadar merkezi bir konumda olduğunu çok net gösteriyor! Katedralin sekizgen çan kulesi Valencia'nın en tanınan simgelerinden biri. 1381-1424 arasında inşa edilmiş, yaklaşık 51 metre yüksekliğinde ve tepesine 207 basamaklı döner merdivenle çıkılıyor. Taş kule akşam göğünün önünde tek başına yükseliyordu.

Kulenin tepesine çıkan merdivenlerden tüm Valencia'nın tarihi merkezini ve Akdeniz'e uzanan manzarasını kuşbakışı izlemek mümkündür.

Ben onu seyrederken yine aynı şeyi düşündüm:

Burada bir zamanlar bir minare var mıydı?

Nasıl görünüyordu?

Müezzin hangi noktadan şehre sesleniyordu?

Bugün bunun bütün ayrıntılarını bilemeyebiliriz.

Ama tarihçinin işi bazen yalnızca mevcut olanı tarif etmek değildir; kaybolanın bıraktığı boşluğu da fark etmektir.

Barok kapının karşısında

Katedralin çevresinde dolaşırken bir anda mimari dil yeniden değişti.

Karşımda kıvrılan cepheleri, sütunları, heykelleri ve yoğun taş süslemeleriyle **Puerta de los Hierros**, yani Demir Kapı yükseliyordu.

Fotoğrafını hem uzaktan hem yakından çekmişim. Yaklaştıkça taş âdeta hareket etmeye başlıyor. Düz çizgi neredeyse yok. Sütunlar öne çıkıyor, geri çekiliyor; cephe dalgalanıyor; melekler, azizler, bitkisel bezemeler birbirinin içine geçiyor.

Romanesk kapının ağır sadeliğinden buraya gelince iki farklı çağın dünyaya bakışını birkaç dakikalık yürüyüşte görüyorsunuz.

Birinde ölçü ve sükûnet...

Diğerinde hareket ve gösteri.

Valencia Katedrali'nin beni en fazla etkileyen tarafı tam da buydu.

Aynı binanın çevresinde yürüyerek Avrupa sanat tarihinin birkaç yüzyılını dolaşabiliyorsunuz.

İçeri girdiğimde

Katedralin içine girdiğimde dışarıdaki Barok taş kalabalığı birden kayboldu.

Yerini yükselen Gotik kemerlere, uzun sütunlara ve insanı ileriye doğru çeken geniş bir orta nefe bıraktı.

Kemerlerin birbirinin ardına dizilişi gözü doğrudan sunağa götürüyor. Yan nefler yarı karanlık. Pencerelerden giren ışık taş yüzeylerin üzerinde yumuşuyor.

Burada dışarıdaki kadar yüksek sesli bir sanat yok.

İçerisi daha sessiz.

Daha ağır.

Belki biraz da ürpertici.

İnsan böylesine büyük yapılarda ister istemez küçülüyor.

Orta Çağ mimarisinin insan psikolojisi üzerindeki etkisini burada daha iyi anladım. Yapı insana yalnızca “bak” demiyor.

“Sen küçüksün” de diyor.

VEEE KUTSAL KASE’Yİ DE GÖRDÜK

Sonra fotoğraflarımda tabelası açıkça görülen **Capilla del Santo Cálize**, yani Kutsal Kâse Şapeli’ne girdim.

Katolik geleneğinde burada muhafaza edilen kâse, Hz. İsa’nın Son Akşam Yemeği’nde kullandığı kâseyle ilişkilendiriliyor. Bu özdeşleştirme inanç ve gelenek alanına ait; tarihî araştırmalar ise kâsenin üst kısmındaki akik kabın antik döneme tarihlenebileceğini gösteriyor. Valencia’daki eser 1437’den beri katedralde muhafaza ediliyor.

Ben burada eserin gerçekliğini ispat veya reddetmekten çok başka bir şeyi düşündüm.

Bir nesnenin etrafında nasıl büyük bir hafıza kuruluyor?

Tek bir kâse...

Yüzyıllarca taşınıyor.

Hakkında hikâyeler anlatılıyor.

Krallar sahipleniyor.

Din adamları koruyor.

İnsanlar binlerce kilometre öteden onu görmek için geliyor.

Ve sonunda nesne kendi maddi varlığının çok ötesinde bir anlam kazanıyor.

Belki kutsallık biraz da insan hafızasının nesneye yüklediği devamlılıktır.

Şapelde bir ayneye de rastladım.

Din adamı sunağın arkasında, insanlar önünde ayakta duruyor. Arkasında kutsal kase ve insanlar huşuyla kaseye mi bakıyorlar? Yoksa din adamını mı dinliyorlar anlamasam da din adamının otoritesi ve sözlerinin gücü kutsal kaseden geliyor ve bu ona bir meşruiyet sağlıyor.

O anda kendimi turist gibi değil, başka bir inanç dünyasının ritüeline dışarıdan şahit olan bir seyyah gibi hissettim. Sesleri anlamasam bile ritüelin dilini anlayabiliyordum:

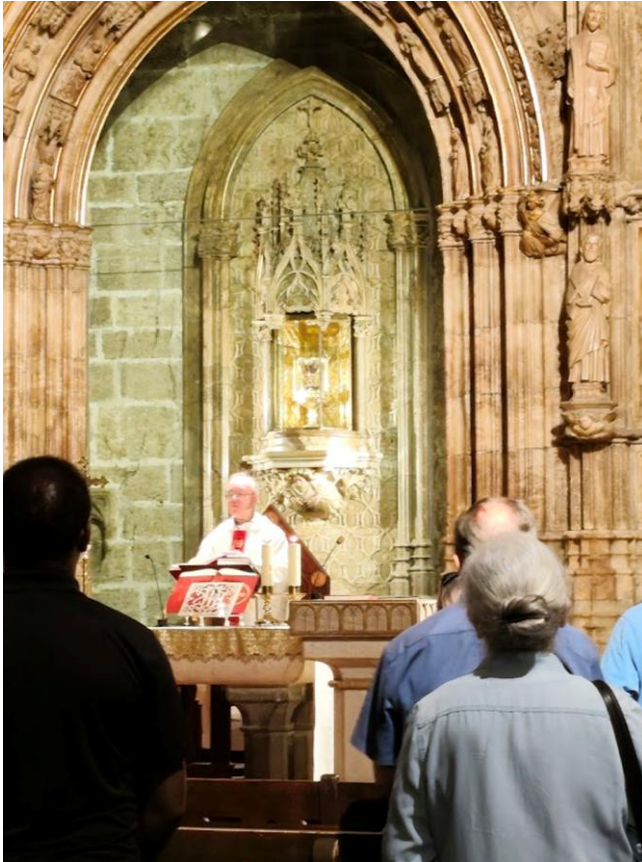
Sessizlik,

bekleyiş,

kutsal kabul edilen bir merkeze yöneliş,

cemaat olma duygusu...

Dinin dili farklı olsa da insanın kutsalla kurduğu ilişkinin bazı tarafları birbirine benziyor.

Roma tapınakları ve ardından Endülüs döneminde büyük bir cami (Mezquita Mayor) olan bu alan, bugün katedralin yükseldiği topraklar, İslam medeniyetinin izlerini taşıyan Balansiya döneminin ruhunu yaşatmaya devam ediyor. **Puerta de los Apóstoles**, yani Havariler Kapısı bütün heybetiyle görülüyor. Gül pencere, sivri kemerler, heykeller, yıpranmış taşlar...

Taş kapının önünde edebiyat

Katedralin Havariler Kapısı önünde dururken Valencia'nın edebiyatı da insanın karşısına çıkıyor. Çünkü burası yalnızca dinî bir kapı değil. Meşhur **Tribunal de las Aguas**, yani Su Mahkemesi de geleneksel olarak burada toplanıyor. Valencia'nın sulama kültürünün en eski kurumlarından biri olan bu mahkeme, şehrin tarım ve su medeniyetinin bir parçası.

Ve bu meydan **Vicente Blasco Ibáñez'in La barraca** adlı romanına da girmiştir. Romanın kahramanlarından biri sulama sırasına uymamakla suçlanarak bu kapının önündeki Su Mahkemesi'ne çağrılır. Valencia Belediyesi'nin edebiyat rotası da romanla Havariler Kapısı arasındaki bu ilişkiyi özellikle vurguluyor.

Bir anda önümdeki yapı yalnızca mimari olmaktan çıktı. Taş edebiyata dönüştü. Bir romanın sahnesine baktığımı fark ettim. Seyahatlerde sevdiğim şeylerden biri de budur. Bir yeri önceden kitapta okumuşsanız, oraya vardığınızda gerçek mekânla zihninizdeki mekân birleşir. Artık orayı yalnız gözünüzle görmezsiniz. Okuduğunuz cümlelerle de görürsünüz.

İbnü'l-Ebbâr'ın şehrinde

Katedral çevresinde dolaşırken zihnimde Valencia'yla özdeşleştirebileceğim bir Müslüman aradığımda karşıma en güçlü isimlerden biri **İbnü'l-Ebbâr** olarak çıkıyor.

1199 yılında Belensiye'de doğmuş. Hadis âlimi, tarihçi, edip, şair ve devlet kâtibi...

Yani bundan sekiz asır önce benim bugün turist olarak dolaştığım bu sokakları o kendi memleketinin sokakları olarak biliyordu.

1238'de şehir Aragon ordusunun kuşatması altına girdiğinde yardım istemek üzere Tunus'a gönderilmiş ve orada meşhur **Sîniyye** kasidesini okuyarak Belensiye için yardım talep etmişti. Yardım teşebbüsüne rağmen şehir düştü; teslim şartlarının metnini hazırlayan kişilerden biri de yine İbnü'l-Ebbâr'dı.

Bu hikâyeyi bilince katedral meydanına aynı gözle bakamıyorsunuz.

Ben meydana turist olarak girmiştim.

İbnü'l-Ebbâr ise bu şehrin elden çıkışını yaşamıştı.

Ben telefonumla fotoğraf çekiyordum.

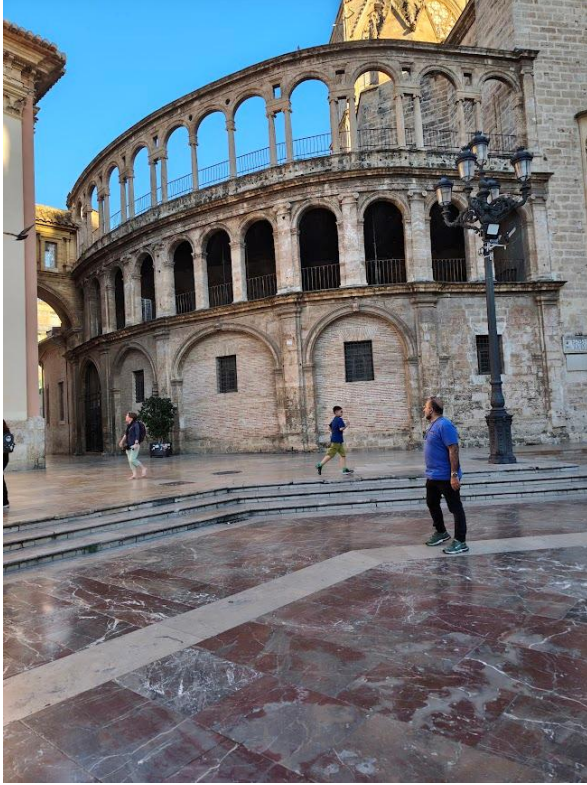
O ise doğup büyüdüğü bir şehrin geleceğini kurtarmak için başka bir ülkenin hükümdarından yardım istiyordu.

İşte seyahat burada tarihle birleşiyor.

Bir meydan artık yalnızca güzel bir meydan olmaktan çıkıyor.

Bir kaybın sahnesine dönüşüyor.

Valencia'nın şiiri

Bu meydanlarda dolaşırken yalnız İbnü'l-Ebbâr'ı değil, başka bir Valencia'yı da düşünmek gerekiyor. Tabi ki ben dersime iyi çalışmıştım. Bir ülkeye veya şehre gelmeden önce internette araştırma yaparım. Oranın gezilecek görülecek yerleri, tarihi, binaları, sanatı ve en önemli ülkenin şehrin ilim adamlarını, filozoflarını, edebiyatçılarını ve romanlara konu olmuşsa o romanları da inceler, şiirlerini okurdum. Bu nedenle bir yabancı şehre geldiğimde artık oranın yabancı olmaktan çıkar sadece ilmel yekin olarak bildiğim şeyleri aynel yakın olarak görürdüm. İşte Valensiya'nın sadece İslami dönemini değil Hristiyan döneminin de önemli şahsiyetlerini görmüş oldum. Bunlardan birisi de XV. yüzyılın büyük Valencialı şairi **Ausiàs March**'dir....

Aşkı, ölümü, ahlâkı ve Tanrı'yı yazmış; yaklaşık 128 şiir ve on bin civarında mısra bırakmış bir şair. Onun şiirinde insan, arzularıyla vicdanı arasında sıkışır. Bana göre Valencia'nın mimarisiyle March'ın şiiri arasında garip bir benzerlik var.

*Kederli olmayan, şiirlerime kulak vermesin,
Ya da okursa, sabırlı olsun,
Ve dilin karanlığına bakmasın,
Eğer ruhun aldığı hazla ilgileniyorsa.
Çünkü bir başkasının acısıyla dertlenmeyen,
Kendi zihnini de aydınlatamaz;*

*Ve acı, aşk olmadan var olamaz,
İşte bu yüzden ağlıyorum kaybettiğim zamana.*

Şehir de öyle:

Bir tarafta dünya...

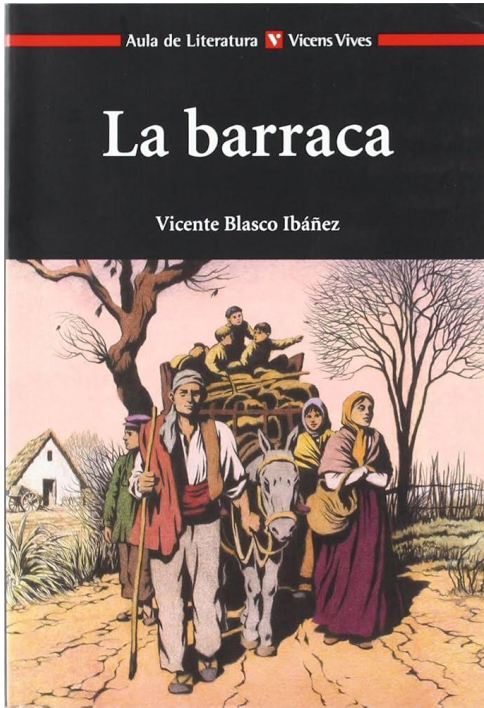
Pazarlar, ticaret, kahveler, kalabalıklar...

Diğer tarafta ölüm, din, katedraller, mezarlar ve sonsuzluk düşüncesi.

Belki şehirleri büyük yapan da budur.

İnsanın bütün hâllerini aynı anda taşıyabilmeleri.

Blasco Ibáñez'in Valencia'sı: Bir Valencialı romancının sokakları

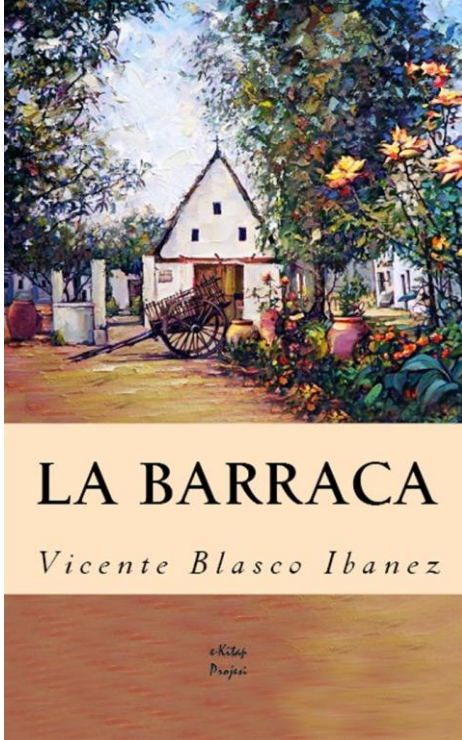
Fakat Valencia sadece İbnü'l-Ebbâr'ın şehri değil. Yüzyıllar sonra başka bir Valencialı, **Vicente Blasco Ibáñez**, bu sokakları romanlarının içine taşıyacaktı.

Mercado Central ve Plaza del Mercado çevresinde dolaşırken artık yalnız Müslüman Valencia'yı değil, modern Valencia edebiyatını da düşünmek gerekiyor. Çünkü **Vicente Blasco Ibáñez** bu şehir hayatını romanlarına taşıyan en önemli yazarlardan biri.

Bugün Valencia Belediyesi'nin düzenlediği edebiyat güzergâhlarında bile Blasco Ibáñez'in kahramanlarının izleri Micalet çevresinden Plaza del Mercado'ya, oradan Lonja'ya kadar takip ediliyor. *La barraca* romanında da Valencia'nın pazar bölgesi ve tarihî merkezi şehirle kır hayatı arasındaki ilişkinin parçalarından biridir.

Onun *La barraca* romanının Valencia'yla ilgili edebiyat rotası Plaza de la Virgen'den, Micalet'in çevresinden ve eski şehirden geçiyor. Özellikle katedralin **Puerta de los Apóstoles** kapısı önünde toplanan tarihî **Tribunal de las Aguas**, yani Su Mahkemesi romanda da sahne olarak yer alıyor.

La barraca (Türkçe adıyla *Kulübe*), İspanyol yazar Vicente Blasco Ibáñez'in 1898 yılında yayımlanan ve Valencia ovasındaki kırsal yaşamı konu alan en önemli natüralist/bölgesel romanlarından biridir. Roman, İspanya'nın kırsal kesimindeki köylülerin zorlu ekonomik şartlarını, cehaleti, toplumsal baskıyı ve köylü topluluklarının yabancılarla karşı gösterdiği acımasız kolektif tepkiyi anlatır. Valencia ovasında lanetli kabul edilen ve uzun süre boş kalan bir toprak parçasını (barakayı) işlemeye karar veren Batiste ve ailesinin, yöre halkının dışlayıcı ve düşmanca tutumuna karşı verdiği onurlu ama trajik hayatta kalma mücadelesini konu alır.

Bu beni çok etkiledi.

Çünkü birkaç dakika önce önümde yalnızca eski bir kapı vardı.

Edebiyatı öğrenince kapının önünde roman kahramanları belirdi.

Bu yüzden ben seyahat ederken edebiyatı tarihten ayıramıyorum.

Tarih bize burada ne olduğunu anlatıyor.

Edebiyat ise burada yaşayan insanların ne hissetmiş olabileceğini.

Biri taşları gösteriyor.

Diğeri taşların arasındaki insanı.

Fotoğraflarıma baktığımda onun romanlarındaki şehirle bugün gördüğüm Valencia arasında hâlâ bir bağ olduğunu düşündüm.

Pazar kalabalığı...

Esnaf...

Kenar mahallelerden merkeze gelen insanlar...

Gürültü...

Yeme içme...

Ticaret...

Sınıf farkları...

Blasco Ibáñez'in Valencia'sı yalnız anıtsal bir şehir değildir; çalışan ve yaşayan insanların şehridir.

Ben de Mercado Central çevresinde yürürken biraz bunu gördüm.

Valencia'dan bana kalan

Fotoğraflara yeniden baktığımda Valencia'dan aklımda kalan şey tek bir yapı değil, Bir **geçiş duygusu**.

Barcelona'nın kalabalığından çıktık.

Akdeniz boyunca güneye indik.
Castellón'u geçtik.
Benicàssim ve Oropesa tabelalarını geride bıraktık.
Sonra yavaş yavaş Valencia'nın içine girdik.
Modern caddelerden eski sokaklara...
Kebapçıların önünden tiyatroya...
Tiyatrodan meydana...
Meydandan bazilikaya...
Bazilikadan katedrale...
Katedralden ise sekiz yüz yıl öncesinin görünmeyen Balansiya'sına...
Ben bu şehirde en fazla **olmayan şeyleri gördüm** galiba.
Artık mevcut olmayan büyük camiyi,
kaybolmuş surların devamını,
İbnü'l-Ebbâr'ın yürüdüğü sokakları,
eski Balansiya'nın pazarlarını,
bir zamanlar bu meydanda konuşulan Arapçayı...
Ve sonra yeniden bugüne döndüm.
Kafelerde oturan insanlar vardı.
Bisikletler geçiyordu.
Bir lokantada Türk döneri pişiyordu.
Tiyatronun kapısında yeni bir oyunun afişi asılıydı.
Katedralin çanları yükseliyordu.
Turistler fotoğraf çekiyordu.
İşte o anda Valencia'nın bana öğrettiği şeyi fark ettim:
Şehirler ölmez.
Sadece üzerlerine yeni şehirler kurulur.
Valencia'nın altında Balansiya vardır.
Balansiya'nın altında Roma'nın Valentia'sı...
Bugünkü insanların ayaklarının altında binlerce yıllık başka insanların adımları...
Ben Valencia sokaklarında gezerken biraz da onların peşinden yürüdüm.
Belki seyahat etmek dediğimiz şey de budur:

Bir yere gitmekten çok, orada senden önce yaşamış insanların izlerine yetişmeye çalışmak.

Akşam Valencia'sı

Gezimizin sonunda fotoğraflarım değişiyor.

Katedral, bazilika ve büyük taş yapılar geride kalıyor.

Palmiyeler...

Açık hava kafeleri...

Masalarda oturan insanlar...

Gençler meydanın kenarında sohbet ediyor.

Çocuklar koşuyor.

Akşam güneşi binaların üst katlarını sarıya boyuyor.

Burası artık tarih kitabındaki Valencia değil.

Bugünün Valencia'sı.

Ve galiba şehirlerin güzelliği de burada.

Tarihî merkez donmuş bir müze hâline gelmemiş.

İnsanlar hâlâ burada yemek yiyor, kahve içiyor, buluşuyor, tartışıyor, âşık oluyor, çocuklarını gezdiriyor.

Sekiz yüz yıl önce de insanlar aynı şeyi yapıyordu.

Elbiseleri farklıydı.

Dilleri farklıydı.

Dinî ve siyasî dünyaları farklıydı.

Ama şehir yine insanların yaşadığı bir yerdı.

Fotoğraflarıma son kez baktığımda Valencia'dan bana kalan duygunun ne olduğunu şimdi daha iyi anlıyorum:

Bu şehir bana devamlılığı değil, üst üste binmiş devamlılıkları hissettirdi.

Roma'nın Valentia'sı...

Müslümanların Belensiye'si...

Orta Çağ Hristiyan Valencia'sı...

Tüccarların Gotik şehri...

Barok Valencia...

Ve bugünün Akdeniz kenti...

Hepsi aynı sokakta yan yana değil, **üst üste** duruyor.

Ben de o sokaklarda yürürken yalnız bugünün şehrini gezmedim.

Santos Juanes'in saatine baktım; altında geçmiş zamanları düşündüm.

Lonja'nın taş kapısından tüccarların dünyasına girdim.

Bazilikanın kubbesinde Barok sanatın göğe yükselen hayalini gördüm.

Katedralin Romanesk kapısında Balansiya'nın kaybolmuş camisinin izini aradım.

Micalet'in çan kulesine bakarken artık duyulmayan bir ezanı düşündüm.

İbnü'l-Ebbâr'ın kaybettiği şehri hatırladım.

Blasco Ibáñez'in roman kahramanlarının geçtiği meydana baktım.

Santo Cáliz'in önünde bir nesnenin nasıl yüzyılların hikâyesine dönüşebildiğini gördüm.

Sonra dışarı çıktım.

Akşam olmuştu.

Palmiyelerin altında insanlar kahvelerini içmeye devam ediyordu.

Ve ben o anda şunu düşündüm:

Şehirler aslında geçmişle bugün arasında yapılan uzun bir konuşmadır.

Bazı sesleri açıkça duyarız.

Bazıları artık susmuştur.

Bazılarını ise taşların arasından bizim bulup çıkarmamız gerekir.

Ben Valencia'da biraz da bunu yaptım:

Bugünkü Valencia'nın sokaklarında yürürken, taşların altında kalan **Balansiya'nın sesini dinlemeye çalıştım.**

Çan Kuleleri, Çarşılar ve Geceye Karışan Balansiya

Katedral çevresinden ayrılıp Valencia'nın eski sokaklarının içine doğru yürüdükçe şehir benim için başka bir hâl almaya başladı. Büyük meydanların ve görkemli cephelerin yerini daha dar sokaklar, birbirine yaklaşan balkonlar, küçük dükkânlar ve masalarını kaldırıma taşımış lokantalar aldı.

Buralarda insan şehri seyretmekten çok şehrin içine karışıyor.

Birden başımı kaldırdığımda dar sokakların arasından taş bir kule yükseldi.

Santa Catalina Kulesi.

Altıgen gövdesi, üst üste yükselen katları ve ince Barok süslemeleriyle dar sokakların arasından göğe doğru çıkıyordu. Çevresindeki binalar kuleyi daha da uzun gösteriyordu. XVIII. yüzyılın başında tamamlanan bu çan kulesi, Santa Catalina Kilisesi'nin daha sonraki eklerinden biri. Fakat asıl dikkatimi çeken, kilisenin kendisinin Müslüman döneminden kalan bir caminin bulunduğu yerde yükselmiş olmasıydı. Hristiyan fethinden sonra burada bir kilise kurulmuş ve yapı yüzyıllar içerisinde Gotik, Rönesans ve Barok değişiklikler geçirmiş. Bugünkü kule ise 1688-1705 yıllarında yapılmış.

Bu bilgiyi öğrenince kuleye başka türlü baktım.

Valencia'da tekrar tekrar karşıma çıkan bir durum vardı:

Bir cami kayboluyor, yerine kilise kuruluyor.

Sonra o kilise yanıyor.

Yeniden yapılıyor.

Başka bir çağ geliyor ve Barok bir kule ekliyor.

Yani bugün baktığım yapı aslında tek bir medeniyetin değil, üst üste binmiş yüzyılların ürünüydü.

Bir tarihçi olarak beni burada asıl ilgilendiren şey de buydu. İnsan bir yapıya "Bu kaç yıllık?" diye soruyor ama bazen bu soru yeterli olmuyor.

Daha doğru soru şu:

Bu yapının içinde kaç ayrı zaman yaşıyor?

Santa Catalina'nın önünde bunu düşündüm.

Bugünkü çan sesi XVIII. yüzyıldan geliyor olabilir; fakat aynı mekânın hafızasında çok daha eski bir ezanın bulunması da mümkün.

Bu kez mevcut olanla kaybolmuş olan yan yana yürüyordu.

San Mart n'ın kapısındaki hikâye

Biraz daha ilerledi imde başka bir kilisenin cephesinde gözüm bir heykele takıldı.

At üzerinde bir asker ve önünde ayakta duran yoksul bir adam...

Fotoğrafını özellikle çekmişim.

Burası **San Mart n Obispo y San Antonio Abad Kilisesi** idi. Valencia'nın en eski kiliselerinden biri. 1238'de  hrin Hristiyanların eline geçmesinden sonra mevcut Müslüman ibadet mek nlarından biri kullanılarak burada bir cemaat oluşturulmuş; bugünkü Gotik yapının büyük bölümü ise 1372 sonrasında inşa edilmişti.

Cephedeki sahne ise kilisenin adını aldığı **Aziz Martin'in yoksulla kar ıla masını** anlatıyordu.

Hristiyan geleneğindeki anlatıya göre Martin henüz askerken soğukta    yen fakir bir adam görür.  zerindeki pelerini kılıcıyla ikiye bölerek yarısını ona verir. Valencia'daki bronz heykel grubu bu anı temsil ediyor; eser 1494 yılında Pierre Van B ckere tarafından yapılmış.

Heykele bakarken meseleyi dinler arasındaki farklardan çok ahl k üzerinden düşündüm.

Bir fakiri görüp malından paylaşmak...

İnsanın elindekini başkasına vermesi...

Bunun dili her medeniyette başka olabilir ama özü yabancı değildi.

Benim zihnimde hemen İslâm'ın sadaka, infak ve ihtiyaç sahibini gözetme anlayışı belirdi.

Böylece bir Hristiyan kilisesinin kapısındaki heykel bana kendi medeniyetimin ahl k  kavramlarını hatırlattı.

Seyahatin güzelliği bazen burada.

Başka bir kültüre bakarken kendinizi de yeniden okuyorsunuz.

Eski şehrin canlı tarafı

Sonra yeniden sokaklara karıştım.

Fotoğraflarımda Valencia'nın bu kısmı bana çok canlı görünüyor.

Ağaçların altında sıralanan masalar...

Kahvesini içenler...

Akşam yemeğine oturan aileler...

Kaldırım boyunca yürüyen turistler...

Alt katları dükkân, üst katları balkonlu evler...

Biraz ileride paella ve tapas tabelaları...

Bu görüntüler bana şunu düşündürdü:

Tarihî bir şehir yalnızca tarihî yapılardan ibaret değil.

Eğer orada hayat devam etmiyorsa geriye güzel bir dekor kalıyor.

Valencia'da ise eski şehir hâlâ yaşıyor.

İnsanlar tarihî binaların yanında oturuyor, yiyip içiyor, konuşuyor. Evlerin balkonlarında çamaşır asılıyor, dükkânların ışıkları yanıyor, motosikletler geçiyor.

Bir tarafta sekiz yüz yıllık taş duvar...

Yanında cep telefonuna bakan genç bir adam.

Bu zıtlık bana rahatsız edici gelmedi.

Tam tersine, şehrin gerçekliği burada ortaya çıkıyordu.

Çünkü XIII. yüzyılda da bu sokaklarda yalnız âlimler ve hükümdarlar dolaşmıyordu.

Kasaplar vardı.

Tüccarlar vardı.

Çocuklar vardı.

Yoksullar vardı.

Aşıklar vardı.

Borçlular vardı.

Kavga edenler, alışveriş yapanlar, evlerine yetismeye çalışanlar vardı.

Tarih kitapları onları çoğu zaman yazmıyor.

Ama şehir onların da şehriydi.

Belensiye'nin sokaklarını düşünmek

Dar bir sokağa girdiğimde balkonlar neredeyse birbirine yaklaşmıştı.

Güneş çekildikçe dükkân ışıkları daha belirginleşiyor, yukarıdaki gökyüzü ise küçük bir mavi şerit hâline geliyordu.

İşte böyle sokaklarda ben tekrar **Belensiye'yi** düşünmeye başladım.

Bu sokakların bugünkü binaları elbette İslâm döneminden kalma değil. Bunu birbirine karıştırmamak gerekir. Fakat tarihî merkezin sokak örgüsü, parselleri ve yolları yüzyıllar boyunca dönüşerek yaşamaya devam etmiş.

Dolayısıyla “Bu sokak aynen Endülüs döneminden kaldı” diyemem.

Ama aynı coğrafyada yüzyıllarca süren bir şehir hayatının izlerini tamamen yok saymak da mümkün değil.

Ben de kendime şunu soruyordum:

İbnü'l-Ebbâr hangi sokaktan yürüyordu?

1199 yılında Valencia'da doğan bu âlim, şair, tarihçi ve devlet adamı benim bugün turist olarak dolaştığım şehri kendi memleketi olarak tanıyordu.

Ben sokaklara merakla bakıyordum.

O ise bunların isimlerini biliyordu.

Hangi dükkânda ne satıldığını, hangi mahallede kimin yaşadığını, hangi yoldan şehrin kapısına gidileceğini biliyordu.

Benim için tarihî olan şey onun için gündelik hayatı.

Bu düşünce seyahat boyunca zihnimi bırakmadı.

Mercado Central'ın akşam sessizliği

Fotoğrafları çektiğim sırada pazar artık kapanmıştı.

Demir kepenkler inmiş, giriş merdivenleri boşalmıştı.

Gündüz binlerce sesin birbirine karıştığı bir yapı akşam saatlerinde sessizleşmişti.

Bu haliyle Mercado Central bana neredeyse bir tiyatro sahnesini hatırlattı.

Oyuncular gitmiş.

Perde kapanmış.

Ama dekor yerinde.

Sabah olduğunda yeniden meyveler dizilecek, balıkçılar tezgâh açacak, müşteriler gelecek, sesler birbirine karışacak.

Şehir de biraz böyle değil mi?

Her nesil sahneye geliyor.

Bir süre oynuyor.

Sonra gidiyor.

Sahne kalıyor.

Başka oyuncular geliyor.

Gecenin Valencia'sı

Hava karardıkça eski şehir bambaşka görünmeye başladı.

Fotoğraflarımda sokak lambaları yanmış.

Kaldırım taşlarının üzerinde sarı ışıklar uzuyor.

Dar sokaklarda insanlar yürümeye devam ediyor.

Restoranlardan ışık sızıyor.

Bir köşede neon tabelalar...

Başka bir yerde eski demir balkonlar...

Yukarıda koyu mavi Akdeniz göğü.

Gündüz tarih bana daha görünür gelmişti.

Gece ise şehir daha çok hikâyeye dönüşüyordu.

Dar bir sokağın nereye çıktığını bilmiyorsunuz.

Köşeyi dönüyorsunuz.

Başka bir meydan.

Başka bir kule.

Başka bir ışık.

Valencia'nın eski merkezinde biraz kaybolmak bana iyi geldi.

Çünkü sürekli haritaya bakarsanız sadece varacağınız yere gidersiniz.

Bazen haritayı bırakmak gerekiyor.

O zaman şehir size kendi yolunu gösteriyor.

Duvarlardaki yeni sanat

Gecenin ilerleyen saatlerinde eski taşların arasına bambaşka görüntüler karışmaya başladı.

Bir duvarda rengârenk, çiçeklerle çevrilmiş bir kadın yüzü...

Meksika'nın **Día de Muertos** geleneğini hatırlatan bir "calavera" estetiği.

Başka bir duvarda ise büyük, soluk bir insan figürü; sanki duvardan dışarıya doğru hareket ediyordu.

Bunları tarihî anıt olarak okumamak gerekir.

Bunlar daha çok bugünkü şehrin görsel dili.

Ama benim için önemleri tam burada.

Bir şehir sadece geçmişin sanatını koruyarak yaşamıyor.

Her nesil kendi resmini de duvara bırakıyor.

Orta Çağ ustası taşı oyuyor.

Barok sanatçı kubbeyi boyuyor.

XX. yüzyıl mimarı demir ve seramik kullanıyor.

Bugünün sanatçısı spreyle duvara resim yapıyor.

Araç değişiyor.

İnsan aynı şeyi yapmaya devam ediyor:

“Ben buradaydım” diyor.

Bu sokaklarda beni takip eden üç Valencia

Bu fotoğraf grubuna baktığımda zihnimde üç ayrı Valencia beliriyor.

Birincisi, görünmeyen **Müslüman Belensiye**.

Santa Catalina'nın altında, San Martín'in geçmişinde, Santos Juanes'in bulunduğu bölgede...

İkincisi, Gotik ve Barok **Hristiyan Valencia**.

Çan kulelerinde, kiliselerde, heykellerde ve meydanlarda...

Üçüncüsü ise bugünün **Akdeniz Valencia'sı**.

Kafelerde oturan insanlar, paella tabelaları, neon ışıklar, sokak sanatları, turistler, bisikletler ve gece hayatı...

Bu üçü birbirini tamamen yok etmemiş.

Üst üste yaşamış.

Belki benim Valencia'da en çok ilgimi çeken şey tam da buydu.

Ben bir binanın önüne geldiğimde artık sadece ona bakmıyordum.

Altında ne vardı diye düşünüyordum.

Bir çan kulesi gördüğümde ezanı hatırlıyordum.

Bir kilisenin duvarında bir fakire pelerinini veren Aziz Martin'i gördüğümde sadakayı düşünüyordum.

Bir pazara baktığımda Orta Çağ tüccarlarını hayal ediyordum.

Kapalı bir tezgâhın önünde sekiz yüz yıl önce aynı yerde yapılan pazarlığı düşünüyordum.

Ve gece dar sokaklara girdiğimde İbnü'l-Ebbâr'ın Belensiye'sinden Blasco Ibáñez'in Valencia'sına, oradan bugünün kalabalığına kadar uzanan görünmez bir insan selinin içinde yürüdüğümü hissediyordum.

Bu yüzden Valencia'dan bana yalnız mimari güzellikler kalmadı.

Daha çok bir **şehir fikri** kaldı:

Şehir dediğimiz şey, yaşayanlarla ölülerin aynı mekânı farklı zamanlarda paylaşmasıdır.

Biz bugün onların sokaklarından geçiyoruz.

Yarın başkaları bizim geçtiğimiz sokaklardan geçecek.

Ve belki onlar da başlarını kaldırıp Santa Catalina'nın taş kulesine bakacaklar.

Benim yaptığım gibi.

Sonra yollarına devam edecekler.

Valencia ise yine orada duracak:

Bir tarafı Valencia, bir tarafı Balansiya; biraz taş, biraz hikâye, biraz hatıra...

İbrahim Halil ER